

4. ECONOMÍA E SOCIEDADE NA GALICIA DOS AUSTRIAS¹

ORIENTACIÓNS DA CIUG: Nesta pregunta o alumnado deberá explicar a evolución demográfica e económica experimentada polo territorio nos séculos XVI e XVII, poñéndoa en relación coas características da agricultura e os efectos da introdución do millo, e salientando as crecentes desigualdades existentes entre a Galiza interior e unha Galiza litoral con importante actividade pesqueira. Os caracteres da estrutura social e a conversión da fidalguía no grupo rendista máis representativo serían outras das cuestións que terían que abordar na resposta.

Estudo para a PAU: Centrarse nas características da agricultura e ás súas transformacións, xunto coa importancia da pesca na Galiza litoral.

A partir das Revoltas Irmandiñas, e logo do apoio da nobreza galega ao bando de Xoana, a “Beltranexa”, Galiza queda máis integrada e dependente na monarquía de Castela. Impúxose como lingua culta o castelán, e o reino de Galiza ocupou un papel marxinal no conxunto da Coroa de Castela. Así, as Xuntas do Reino de Galiza perderon o seu voto nas Cortes de Castela, que foi exercido polos representantes de Zamora. Este dereito non se recuperaría até o s. XVII (1622) a cambio da entrega de 100.000 ducados para construír unha escuadra coa que defender as costas galegas. Cos Austrias, Galiza queda dividida en sete provincias (A Coruña, Betanzos, Santiago, Mondoñedo, Lugo, Ourense e Tui).

Ao longo dos séculos XVI e XVII, a sociedade e a economía galega foi fundamentalmente agrícola (máis do 80% da poboación vivía en e do campo), a actividade artesanal manufacturada era escasa e as cidades eran pequenas, a excepción de Santiago, A Coruña e Pontevedra.

ECONOMÍA E DEMOGRAFÍA:

A evolución económica e demográfica de Galiza pasou por diversas fases:

- O século XVI foi unha época de crecemento. O desenvolvemento estivo relacionado coa situación estratéxica de Galiza nas **rotas comerciais atlánticas**, que favoreceu a expansión das actividades comerciais e artesanais.
 - Nesta época na agricultura mantívose o vello sistema de produción feudal baseado no **cultivo de cereais** (trigo e centeo) e no barbeito, que permitiu o crecemento da poboación. Este crecemento duplicou a poboación sobre todo na costa, onde estaban as principais vilas: Pontevedra, Vigo, Baiona, Tui, Betanzos, Redondela e A Coruña, sede das institucións e do goberno, ás que se sumaban Santiago, que destaca polas súas funcións relixiosas, e Ourense no interior.
 - A actividade pesqueira, que alcanzara na Idade Media un importante desenvolvemento, mantívose durante o século XVI destacando o crecemento da vila de Pontevedra cun influínte gremio que controlaba a **salgadura do peixe**.
- O crecemento decaeu a finais do século XVI e durante as primeiras décadas do XVII, como consecuencia das crises políticas e **crise xeneralizada** nese momento. As crises de subsistencia, con malas colleitas, fames e pestes, provocaron o descenso da poboación.
 - Na pesca, dende finais do século XVI, a obriga de que os barcos pesqueiros tiñan que ir acompañados de protección armada polos perigos dos ataques holandeses e ingleses, orixinou unha importante recesión do sector durante o século XVII. A Coruña foi a base da Escuadra Galega, encargada da defensa dos portos galegos contra os ataques de piratas e corsarios.
- A segunda metade do s. XVII foi, de novo, unha época de recuperación que se mantivo até mediados do XVIII.

¹ Texto baseado no manual de Historia de España da editorial Baía e do material de Andrea Montero do IES da Guía [<https://www.edu.xunta.gal/centros/iesguia/aulavirtual/course/view.php?id=37>].

- Este período coincidiu coa **introdución do millo** en Galiza a partir de 1630. Desde a costa e cara ao interior, foise estendendo o cultivo deste produto, procedente de América, que alterou o sistema de rotacións, diminuindo en moitas zonas o barbeito e potenciando o incremento da gandería. Os cambios permitiron un forte crecemento da produción e da poboación, que fixo de Galiza unha das rexións máis poboadas do reino de Castela, con máis dun millón de habitantes, e que contrastaba co panorama negativo do século XVII no resto de Europa.

SOCIEDADE GALEGA:

A estrutura da sociedade galega nos séculos XVI e XVII centrábase na terra, cunha abundancia de poboación rendista, destacando a **fidalgúa** rural, sostida polas rendas e impostos que pagaba o pobo (fundamentalmente o “foro”), e unha escasa burguesía emprendedora.

- A alta nobreza galega, moi activa nas campañas militares dos Austrias, destacou polo seu absentismo de Galiza. Estes nobres (os Andrade, Lemos, Sarmiento e Monterrei) desempeñaron elevados cargos na administración (vicereis, embaixadores) e paulatinamente enlazaron coas familias nobiliarias castelás.
- O clero foi en Galiza un grupo moi poderoso; percibía unha parte importante das rendas agrarias e exercía un enorme poder no seu territorio. Resulta moi característico de Galiza o poder dos señoríos eclesiásticos dos mosteiros.
- A fidalguía galega, integrada principalmente pola pequena nobreza, grupos de burgueses (escribáns, escudeiros, comerciantes) e campesiños enriquecidos, foise configurando como un grupo ben diferenciado e cada vez máis poderoso que centraba a súa actividade no cobro de rendas (foros, subforos, arrendamentos). Convertéronse en intermediarios entre os propietarios (nobreza e clero) e os labregos que cultivaban a terra e pagaban foros e arrendamentos. O ascenso da fidalguía galega explícase polo absentismo da alta nobreza que deixa un baleiro de poder que vai ser ocupado pola fidalguía. A súa categoría social farana visible mediante a construción de grandes pazos que se converteron no mellor expoñente do seu poderío.
- Os labregos eran aproximadamente o 80% da poboación de Galiza. A maioría traballaban unhas terras que case nunca eran da súa propiedade e vivían nunhas duras condicións.
- Á marxe desta división social estamental, existían outros grupos sociais non privilexiados: os mariñeiros, agrupados en gremios e confrarías; os artesáns urbanos, tamén organizados en gremios, e, en terceiro lugar, os comerciantes.